

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА**

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З
ДИСЦИПЛІНИ**

«Соціологія особистості та девіантної поведінки.

Ч.1. Соціологія особистості»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 054 Соціологія _____

освітня програма _____ Соціально-політичні та маркетингові дослідження _____

спеціалізація _____ _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ соціологічний _____

УКЛАДАЧ: к. соціол. наук, доц. Буданова О.Б.

З М І С Т

1	Робоча програма навчальної дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки. Ч. 1. Соціологія особистості»	3
2	Плани семінарських занять дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки. Ч. 1. Соціологія особистості»	24
3	Завдання для самостійної роботи дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки. Ч. 1. Соціологія особистості»	29
4	Завдання для контрольної роботи, що передбачена навчальним планом дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки. Ч. 1. Соціологія особистості»	30
5	Питання для підсумкового контролю знань дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки. Ч. 1. Соціологія особистості»	31
6	Критерії оцінювання знань та вмінь студентів дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки. Ч. 1. Соціологія особистості»	32

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан соціологічного факультету
Олена МУРАДЯН

«___» _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціологія особистості та девіантної поведінки»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 054 Соціологія _____

освітня програма _____ Соціально-політичні та маркетингові дослідження _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ соціологічний _____

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

«28» червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Частина 1. Буданова О. Б. – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Частина 2. Чернявська О. В. – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Протокол від «28» червня 2023 року № 15

Завідувач кафедри
прикладної соціології
та соціальних комунікацій

_____ (підпис)

Ірина СОЛДАТЕНКО

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

Гарант освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

_____ (підпис)

Олена МУРАДЯН

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Протокол від «26» червня 2023 року № 9 .

Голова науково-методичної комісії

_____ (підпис)

Юлія СОРОКА

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 05 – Соціологія; освітньої програми – Соціально-політичні та маркетингові дослідження.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

- розкриття змісту предмету соціології особистості, освоєння теоретичних знань про сутність особистості, об'єктивні і суб'єктивні фактори її формування, її місце в суспільстві, ставлення до дійсності, до інших людей, до себе, про умови, характер і спроможність активної участі в суспільному житті;
- розкриття змісту предмету та об'єкту соціології девіантної поведінки та соціального контролю як спеціальної соціологічної теорії, її структури, поглиблене ознайомлення студентів з поняттям девіантної поведінки як соціального явища і проблеми соціології, основних типів та видів девіантної поведінки, вивчення соціологічних методів дослідження девіантної поведінки та їх специфіки, а також формування чітких уявлень про соціальний контроль як особливий механізм соціальної регуляції поведінки і підтримки порядку в суспільстві.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

- уточнити сукупність ознак, що характеризують людину як соціальну істоту; дати уявлення про основні соціальні типи особистості; виявити взаємозв'язок особистості і основних цінностей суспільства; обкреслити основні особистісні типи в службово-домашній і ринковій цивілізаціях; розглянути основні проблеми сучасного суспільства з точки зору самореалізації людини у ньому; показати специфіку психологічного і соціологічного підходів до проблеми особистості; викласти основні соціологічні теорії особистості; обґрунтувати можливе вирішення проблеми гармонійного розвитку особистості.
- надати студентам базові знання для вивчення девіантної поведінки та соціального контролю, розкрити специфіку соціологічного погляду на девіантну поведінку та соціальний контроль, навчити студентів розуміти та використовувати категоріальний апарат соціології девіантної поведінки, розглянути і проаналізувати основні види і типи девіантної поведінки в сучасному українському суспільстві, їх причинно-наслідковий зв'язок виникнення, специфіку, загальноосвітні тенденції, а також заходи з профілактики і боротьби з ними, сформувати і закріпити теоретичні та практичні навички емпіричного дослідження і аналізу основних видів девіації.

1.3. Кількість кредитів – денна форма 3;

1.4. Загальна кількість годин – денна форма 90;

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4
Семестр	
8-й	8
Лекції	
16 год.	6 год.

Практичні, семінарські заняття	
16 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
58 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, здобувачі повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК06. Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя..

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК01. Здатність оперувати базовим категоріальним апаратом соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога, фахівця у сфері реклами, зв'язків з громадськістю.

СК09. Уміння обговорювати професійні проблеми, відстоювати свою точку зору, пояснювати сутність явищ, подій, процесів, робити висновки, давати аргументовані відповіді.

СК12. Здатність брати участь у створенні ефективної комунікаційної інфраструктури організації, забезпеченні внутрішньої і зовнішньої комунікації, в тому числі з державними установами, громадськими організаціями, комерційними структурами, засобами масової інформації; брати

участь у формуванні та підтримці корпоративної культури.

СК13. Здатність брати участь у плануванні, підготовці та проведенні комунікаційних кампаній та заходів відповідно до цілей і завдань організації на основі результатів досліджень.

Програмні результати навчання:

РН 01. Використовувати понятійний апарат соціології, реклами, зв'язків з громадськістю в професійній діяльності.

РН 02. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

РН 03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

РН 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

РН 05. Вільно спілкуватися державною та іноземною / іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.

РН 07. Вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

РН 08. Обґрунтувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

РН 10. Володіння навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

РН 11. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і нефаківців.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

ЧАСТИНА 1.

Розділ 1. Основні напрями дослідження соціології особистості. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві

Тема 1. Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія. Філософсько-соціологічні концепції особистості.

Об'єкт та предмет соціології особистості. Поняття “людина”, “індивід”, “особистість”. Людина як біосоціальна істота, основні характеристики людини. Порівняльний аналіз понять “індивід” та “індивідуальність”. Соціологічне визначення особистості. Особистість як комплекс соціальних якостей індивіда. Основні критерії особистості.

Марксистська концепція особистості: розгляд особистості через категорію “праця”. Рольова теорія особистості: поняття соціального статусу та соціальної ролі (Дж. Мід, Т. Парсонс, Р. Мертон). Особистість у теорії символічного інтеракціонізму: процес формування “концепції власного Я” (Дж. Мід, Ч. Кулі). Соціодраматична теорія особистості (І. Гофман). Біхевіористська теорія особистості: концепція “оперантної поведінки” (Б. Скіннер). Психоаналітична теорія особистості З. Фрейда: структура свідомості та структура особистості. Гуманістична теорія особистості Е. Фромма та А. Маслоу: особистість як творча істота.

Тема 2. Структура особистості

Поняття структури особистості. Зовнішня та внутрішня структура особистості. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси. Цінності особистості та їх види. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні. Соціальна роль та соціальний статус.

Тема 3. Соціалізація особистості

Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство. Фактори соціалізації: макрофактори (країна, суспільство, етнос тощо); мезофактори (регіон, ЗМІ, субкультура тощо); мікрофактори (сім'я, школа, однолітки, сусіди тощо). Основні моделі соціалізації: когнітивна модель (Ж. Піаже), “Я-теорія” Дж. Міда, еволюційна модель соціалізації Е. Еріксона. Етапи соціалізації особистості: дитинство, юність, молодість, зрілий вік, старість. Соціалізація дорослих. Вплив природного середовища на соціалізацію особистості.

Тема 4. Соціальна адаптація особистості

Поняття соціальної адаптації. Основні способи соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація. Основні підходи до дослідження адаптації: функціоналістський, інтеракціоністський, еволюційний. Теорія адаптації Р. Мертона та форми індивідуального пристосування: конформність, інновація, ритуалізм, ретретизм, заколот. Види соціальної адаптації особистості: економічна, трудова, освітньо-педагогічна, екологічна, політична.

Тема 5. Бюджет часу та програма життєдіяльності особистості

Бюджет часу та його види. Значення бюджету часу у житті особистості. Поняття робочого, позаробочого та вільного часу. Вільний час як умова розвитку особистості. Культура вільного часу; види діяльності у вільний час та ставлення до них. Методи дослідження бюджету часу.

Тема 6. Ідентифікація особистості

Ідентифікація особистості як визначення людини у соціальному просторі. Ідентичність як відчуття збігу зовнішнього та внутрішнього “Я”. Види ідентичностей: гендерна, сімейна, економічна, громадянська, мовна, конфесійна та ін. Соціально-структурний аспект ідентифікації. Ідентифікаційні практики як віднесення себе до певних позицій у соціальному просторі. Соціально-статусна ідентичність.

Тема 7. Життєві стратегії особистості

Поняття стилю та способу життя. Історія виникнення поняття “стиль життя”. Ставлення до життя та його основні типи (оптимізм і скептицизм, практичний і споглядальний). Актуальний та потенційний життєвий успіх. Поняття життєвої стратегії. Життєві стратегії особистості у суспільстві, що трансформується.

Тема 8. Особистість в умовах актуалізації глобальних викликів

Трансформація поведінкових моделей особистості в умовах COVID19. Вплив локдауну на повсякденність особистості: омніканальність соціальних взаємодій. Глобальні ризики: сприйняття та адаптаційні моделі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Частина 1.												
Розділ 1. Основні напрями дослідження соціології особистості. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві												
Тема 1. Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія. Філософсько-соціологічні концепції особистості.	6	1		-	-	4	10		-	-	-	8,5
Тема 2. Структура особистості	5	1	1	-	-	3	10	0,5	0,5	-	-	4
Тема 3. Соціалізація особистості	6	1	1	-	-	4	10	0,5	-	-	-	6
Тема 4. Соціальна адаптація особистості	6	1	2	-	-	4	10	-	0,5	-	-	6
Тема 5. Бюджет часу та програма життєдіяльності особистості	5	1	1	-	-	3	10	0,5	0,5	-	-	5
Тема 6. Ідентифікація особистості	6	1	2	-	-	4	10	0,5	0,5	-	-	6
Тема 7. Життєві стратегії особистості	6	1	1	-	-	4	5	0,5	0,5	-	-	6
Тема 8. Особистість в умовах актуалізації глобальних викликів	5	1		-	-	3	10	0,5	0,5	-	-	6
Разом за ЧАСТИНА 1	45	8	8	-	-	29	45	3	3	-	-	39
Разом за розділом 2 (Соціологія девіантної поведінки)	45	8	8	-	-	29	45	3	1	-	-	41
Усього годин	90	16	16	-	-	40	90	6	4	-	-	80

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Частина 1.			
Розділ 1. Основні напрями дослідження соціології особистості. Особливості існування та розвитку особистості у сучасному суспільстві			
1	Тема 2. Структура особистості	1	0,5

2	Тема 3. Соціалізація особистості	1	-
3	Тема 4. Соціальна адаптація особистості	2	0,5
4	Тема 5. Бюджет часу та програма життєдіяльності особистості	1	0,5
5	Тема 6. Ідентифікація особистості	2	0,5
6	Тема 7. Життєві стратегії особистості	1	0,5
7	Тема 8. Особистість в умовах актуалізації глобальних викликів	-	0,5
Разом за розділом 1		8	3

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Читання, конспектування першоджерел.	10	15
2	Підготовка до усних доповідей (виступів) на семінарських заняттях	10	10
3	Написання тематичних есе (до 2-4 стор.)	5	5
4	Підготовка до 2-х письмових контрольних робіт за розділами	10	15
5	Підготовка до письмового екзамену	4	4
Разом за розділом 1		29	39

6. Індивідуальні завдання

-

7. Методи навчання

Методами навчання з навчальної дисципліни є:

– лекції – розкриваються принципові та найбільш важливі аспекти визначених тем дисципліни із застосуванням мультимедійних засобів навчання (в тому числі, у разі застосування дистанційного або змішаного навчання, презентації надаються студентам на базі платформи Zoom та дублюються у Google Classroom);

– семінари з елементами дискусії, семінари з аналізу кейсів, що сприяють отриманню практичних навичок та розвитку творчого мислення. Робота спрямована на розвиток пізнавальної активності, комунікативних умінь та навичок. У разі застосування дистанційного або змішаного навчання, студенти виконують завдання, які представляють під час занять, що проводяться на базі платформи Zoom, виконані завдання також прикріплюються до Google Classroom.

– самостійна робота – поглиблене самостійне здобування знань (конспектування, складання плану доповіді, вивчення першоджерел і додаткової літератури та підготовку до к/р, реферату тощо), удосконалення вмінь та навичок включає вивчення додаткової літератури та написання доповідей та створення презентації доповіді.

8. Методи контролю

Контроль знань з навчальної дисципліни визначає відповідність рівня отриманих студентами знань, вмінь та навичок вимогам нормативних документів з вищої освіти. Навчальним планом та програмою навчальної дисципліни передбачені різні види завдань. За виконання різних видів завдань протягом семестру студенти набирають певну суму балів, яка дозволяє (або не дозволяє) скласти залік.

Поточний контроль – усні опитування на лекціях та семінарських заняттях за контрольними та програмними питаннями поточної та попередніх тем; оцінювання ступеню активності студентів та

якості їхніх виступів та коментарів при проведенні дискусій на семінарських заняттях. Передбачені контрольні роботи теоретичних питань нормативного або проблемного характеру. Самостійні роботи з теоретичних питань нормативного або проблемного характеру, письмові есе, мультимедійні презентації.

Рубіжний контроль – контрольна робота № 1 (за Ч1. Розділ 1) та *реферат*, передбачені НП.
Підсумковий контроль – письмовий залік (тест за двома частинами курсу).

9. Схема нарахування балів

Розподіл балів, які отримують студенти (денної форми навчання)
 (підсумковий семестровий контроль в формі заліку)

Поточне тестування та самостійна робота										
Ч.1. Розділ 1						КР 1, передбачена НП	Ч.2. Розділ 2			Реферат, передбачений НП
T1	T2	...					T1	T2	T3	
						10	2 +2	2	2+2	20
20 балів							10 балів			

Поточне тестування та самостійна робота	Залікова Робота	Сума
Разом	40	100
60	(Ч2 = 20)	

Допуск до заліку 20 балів.

Розподіл балів, які отримують студенти (заочної форми навчання)
 (підсумковий семестровий контроль в формі заліку)

Поточне тестування та самостійна робота										
Ч.1. Розділ 1						КР 1, передбачена НП	Ч.2. Розділ 2			Реферат, передбачений НП
T1	T2	...					T1	T2	T3	
						10				20
20 балів							10 бали			

* Допуск до заліку 20 балів.

Поточне тестування та самостійна робота	Залікова Робота	Сума
Разом	40	100
60	(Ч2 = 20)	

Критерії оцінювання поточного контролю (семінарські заняття)

- 3 бали** – виступ з доповіддю, яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття (ДЗ), містить змістовний цікавий інформаційний матеріал + супроводжується самостійними коментарями/ висновками з елементів критичного мислення, викладається логічно, послідовно, грамотною мовою, а також надаються відповідні відповіді на запитання (при необхідності); + додати в Google Class.
- 2 бали** – виступ з доповіддю, яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття (ДЗ), містить змістовний цікавий інформаційний матеріал викладається логічно, послідовно, грамотною мовою, а також надаються відповідні відповіді на запитання (при необхідності); + додати в Google Class.
- 1 бал** – письмово оформлена доповідь (без виступу), яка самостійно підготовлена за темою семінарського заняття на основі першоджерел/ наукових публікацій + супроводжується самостійними коментарями/ висновками з елементів критичного мислення, викладається логічно, послідовно, грамотною мовою; + додати в Google Class.
- 0 балів** – відсутність активності/ відсутність на семінарі.

Критерії оцінювання і вимог до індивідуального завдання – реферату*

* (Індивідуальне завдання – реферат. Реферат студент пише на вибір – або за темою Ч.1, або Ч.2).

Оцінка за реферат 0-20 балів. Враховуються: зміст (відповідність темі та вимогам) + оформлення (тексту, посилань, додатків (за потребою) та списку використаних джерел за існуючими вимогами). Загальний об'єм основної частини реферату 15-20 стор.

Загальні вимоги до реферату. Мова – державна. Стиль – науковий. Послідовність – логічна. Формат сторінок – А4. Шрифт та розмір – Times New Roman, 14. Міжрядковий інтервал – полуторний. Обсяг реферату: 15-20 стор.). Поля: ліве поле – 25 мм, праве, верхнє і нижнє – 20 мм. Простий план – 3-4 розділи. Список джерел – 10-15 найменувань. Заголовки розділів пишуться – **ВЕЛИКИМИ** літерами. Заголовки підрозділів (якщо є) пишуться – **Маленькими** літерами (крім першої).

Структура реферату: титульна сторінка реферату; зміст або план; вступ (актуальність і обґрунтування вибору теми); основна частина; висновки; список використаної літератури.

Зміст реферату: реферат – це не конспект або рецензія статей, книг; реферат має продемонструвати глибоке розуміння теми. *Вступ* складає 1-1,5 стор.: актуальність проблеми і обґрунтування вибору теми, обкреслено цілі та завдання роботи. *Основна частина* має бути докладно, логічно структурована (3 – 4 пункти), зміст матеріалу – систематизовано, узагальнено, дана оцінка. *Висновки* включають загальну рефлексію матеріалу, у стислій формі наводяться загальні підсумки щодо головної теми, а також викладається власний погляд студента на проблему та її вирішення. В тексті обов'язково повинні бути посилання на джерела, що вказані в переліку. Джерела: 10-15 найменувань, оформлених за прийнятими стандартами, будь-які рос. джерела – виключено.

Реферат обов'язково перевіряється на плагіат.

17-20 балів - «відмінно»	<i>Висока оцінка.</i> Реферат відповідає всім вимогам до змісту, структури, оформлення тексту. Робота самостійна, логічно структурована, написана науковим стилем. Можливі деякі незначні огріхи при оформленні роботи. Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+).
13-16 балів - «добре»	<i>Добра оцінка.</i> Реферат відповідає темі та всім основним вимогам, але є незначні зауваження до структури, змісту, стилю, оформленню роботи. Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+).

9-12 балів - «задовільно»	<i>Задовільна оцінка.</i> Реферат в цілому відповідає обраній темі. Зміст, структура, стиль, оформлення мають суттєві зауваження. Недостатня кількість джерел/ в списку джерел є джерела не надійні (застарілі). Текст реферату відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту 85%+).
5-8 балів - «незадовільно» (з можливістю повторного подання роботи)	<i>Незадовільна оцінка.</i> Зміст, структура та оформлення реферату не відповідає темі, основним вимогам, меті та завданням реферату, проблема не розкрита. Недостатня кількість джерел/ в списку джерел є джерела не надійні (застарілі/ заборонені). Текст реферату не відповідає вимогам доброчесності (оригінальність тексту перевищує 85%+).
0-4 бали - «незадовільно» (з вибором іншої теми)	<i>Немає оцінки/ Незадовільна оцінка.</i> Робота не виконана або реферат зовсім не відповідає темі всім/ більшості визначеним вимогам. Джерела не відповідають обраній темі, вимогам. Рекомендується змінити тему реферату.

Залікова робота з дисципліни включає відповіді здобувачів на тестові завдання.

Тест 20 питань: 10 питань (Ч 1) + 10 питань (Ч 2).

Загальна кількість балів за успішне виконання залікової роботи – 40.

Критерії оцінювання відповідей письмової залікової роботи (ТЕСТІВ)

2 бали	Відповідь правильна на 100 %
0 балів	Все інше

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1– 49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

(до Розділу 1)

1. Андрущенко В., Губерський В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. — К., 2002.
2. Вдовиченко М. Постмодерністська концептуалізація процесу соціалізації в наукових працях Ф. Джеймсона / М. Вдовиченко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. — К. : Логос, 2012. — Вип.15. — С. 98–107.
3. Галус О. М. Соціалізація особистості: сутність, концептуальні підходи у наукових теоріях, напрямках, школах. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2010. - № 2. - С. 69-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_19
4. Гелен Плакроуз, Джеймс Ліндсей. Цинічні теорії про гендер, расу та ідентичність. І чому вони згубні для нас усіх. — Наш формат, 2022.
5. Емішянц О. Б. Процесуальні аспекти функціонування особистості / О. Б. Емішянц // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. — К. : Логос, 2011. — Вип.13. — С. 137–142.
6. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2004.
7. Зозуляк-Случик Р. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Р. В. Зозуляк-Случик. — Івано-Франківськ : НАІР, 2015. — 218 с.
8. Іваненко О. Покоління Y: чи легко бути молодим. СОЦІАЛЬНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА Збірник наукових праць Випуск 11 (22), Інститут соціології НАН України, 2019.
9. Іванченко А. В. Соціалізація і соціальне виховання: Навч. посіб.—Житомир: Полісся, 2006.
10. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.
11. Перевесники Незалежності. Силуети покоління у часі та подіях. Макеєв. С. (ред.), Коваліско, Н. (ред.) Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 299 с.
12. Регулювання соціальних проблем в сучасному світі: теоретичні підходи та практики: колективна монографія, присвячена 20-річчю кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка»/Л.Є. Клос, Л.Д. Климанська, В.Є. Савка та ін./ за ред. Пічі В.М., Клос Л.Є, Климанської Л.Д. та Савки В.Є. – Львів: «Новий Світ- 2000», 2021.- 197с.
13. Русскін, В. В. Соціологія особистості. Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Миколаївський держ. ун-т ім. В.О.Сухомлинського. — Миколаїв, 2006.
14. Соціальний ареал життя особистості / М. Шульга (ред.); НАН України, Ін-т соціології. — К., 2005.
15. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму/ [О.Г.Злобіна, М.О. Шульга, Л.Д. Бевзенко та ін.] ; за наук.ред. О.Г.Злобіної. — Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. — 276 с.
16. Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики / С. Макеєв, С. Оксамитна, А. Домаранська, О. Іванов, Т. Костюченко, Л. Малиш, Т. Марценюк, С. Стукало ; за ред. С. Макеєва і С. Оксамитної. — К. : НаУКМА, 2017. — 180 с.
17. [Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 \(22\) /](#) Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. — Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. — 620 с.
18. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій: Конспект. — Вип. 3. — Львів, Кальварія, 1996.
19. Юхименко, Н.Феномен булінгу в контексті соціалізації особистості. Соціологічні студії, 2 (17) 2020, 24–29.

(до Розділу 2)

1. Гіденс С. Соціологія. Гл. 8. Девіантна поведінка і злочинність. — К.- Основи., 1999. — С. 210-250.

2. Рущенко І.П. Соціальний порядок і соціальні відхилення // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 136 – 566.
3. Рущенко І.П. Соціологія злочинності: Монографія. – Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2001. – 370 с.
4. Соціологія девіантної поведінки. Навчальний посібник / уклад. І. С. Веред та Ю. В. Кушнір. – Донецьк: КІЦ, 2013. – 192 с.
5. [Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 \(22\)](#) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с.
6. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Київ – 220 . – 800 с.
7. Goode, Erich (2015), [The Sociology of Deviance](#), The Handbook of Deviance, John Wiley & Sons, Ltd, pp. 1–29,
8. Macionis, John; Gerber, Linda (2010). *Sociology* (7th Canadian ed.). Toronto: Pearson. ISBN 978-0-13-511927-3.
9. [Marshall B. Clinard, Robert F. Meier](#) Sociology of Deviant Behavior. Cengage Learning, -2015 . – ISBN 1305537343, 9781305537347 – 624 p.

Допоміжна література

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. — К., 1998. — 534 с.
2. Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність / Умови громадянства: Зб. ст. / Під редакцією Варта ван Стінбергена. — К., 2005. — С. 49-70
3. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії // Вісник Національної академії правових наук України № 2 (81) 2015. – С. 92-100.
4. Голіна В., Колодяжний М. Світова злочинність: сучасні тенденції та стратегії протидії – [Режим доступу]. : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vapny_2015_2_12.pdf
5. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1 – Львів: ЛьвДУВС, 2019. Т.1 – Львів: ЛьвДУВС, 2019. // [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%A1%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF_%D1%85%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F%20%D1%82.1.pdf
6. Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти: матеріали наук.-практ.конф. (Харків, 10 квіт. 2015 р.) / МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ,Ф-т права та масових комунікацій, Кафедра соціології та психології; Соціологічна асоціація України.-Х.:ХНУВС, 2015. – 166 с.
7. Дзюбань О.П., Пилипчук В.Г. Інформаційне насильство та безпека: світоглядно-правові аспекти / За заг. ред. проф. В.Г. Пилипчука. – Харків: Майдан, 2011. – 244 с.
8. Кравцова М.О. Сучасний стан і напрями протидії кіберзлочинності в Україні. Вісник кримінологічної асоціації України. 2018. № 2(19). – С. 155–166.
9. Лісовський П. Інформологія: Людина і Всесвіт. – Кондор – 2018. – 152 с.
10. Мід Джордж Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. — К.: Укр. центр духовної культури, 2000. — 416 с.
11. Корж К.М. Категоріально-понятійний апарат соціології девіантної поведінки / К.М. Корж // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – Випуск 7. – 2011. – С. 96-104.
12. Причини домашнього насильства / Освітній проект ДІМ (НЕ)БЕЗПЕКИ [Режим доступу]: <https://www.youtube.com/watch?v=UnR4fWKR2Y>

13. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.17 р. № 2163-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 18.10.2021).
14. Руценко, І. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога. Харків: ФОП Павленко О. І. - 2015. – 268 с.
15. Руценко І.П. Соціологія злочинності: Монографія. – Харків: Вид-во Націон. ун-ту внутр. справ, 2001. – 370 с.
16. Сенченко, М. Латентна світова інформаційна війна. Київ: ФОП Стебеляк. – 2014. – 384 с.
17. Сердюк О.О. Проблеми визначення соціальних патологій в сучасній соціології // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Випуск 15. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 302 – 307.
18. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. — К.: Ніка-Центр, 2006. — 320 с.
19. Статистика злочинності Європейський Союз (ЄС) – [Режим доступу]. : https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics
20. Фром Е. Втеча від свободи. — Харків., «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019. – 165 с.
21. Фурман А., В. Біскуп В., О. Морщакова О. Загальна соціологія. Хрестоматія. – Ліра-К. – 2019. – 354 с.
22. Що таке булінг, як його розпізнати та як діяти сторонам конфлікту?// [Режим доступу]: <https://kyivobljust.gov.ua/news/direction/scho-take-buling-yak-yogo-rozpoznati-ta-yak-diyati-storonam-konfliktu-konsultatsiya-ministerstva-yustitsii>
23. Anderson L. Social Constructions and Blurred Boundaries. – Oakland, California : University of California Press, 2017. – 481 p.

11. Інформаційні ресурси

1. www.sau.kiev.ua – сайт Соціологічної асоціації України;
2. www.sociology.kharkov.ua – соціологічні ресурси соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
3. http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php – електронна бібліотека Інституту соціології НАН України;
4. www.meta-ukrain.com – дані про соціологічні публікації в Україні;
5. www.ucerps.com.ua/ukr/all/sociology – архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ;
6. www.ukrstat.gov.ua – статистичні матеріали Держкомстату України;
7. www.unesco.org/general/eng/infoserv/doc/journals/sociology.html – електронні видання наукової періодики з соціології;
8. www.pscw.uva.nl/sociosite/index/html – Інформаційно-пошукова система з соціології;
9. www.socd.univ.kiev.ua/RES/ – ресурси факультету соціології Київської національного університету імені Тараса Шевченка.

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2023/2024 н. р.

Заступник декана соціологічного факультету з навчальної роботи

_____ В'ячеслав НІКУЛІН
(підпис) (прізвище, ініціали)

«____» _____ 2023 р.

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

_____ Юлія СОРОКА
(підпис) (прізвище, ініціали)

«____» _____ 2023 р.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

ЧАСТИНА 1. Соціологія особистості

ТЕМА 2. Структура особистості.

Питання для обговорення

1. Поняття структури особистості. Зовнішня та внутрішня структура особистості.
2. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси.
3. Цінності особистості та їх види. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей.
4. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції.
5. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні.
6. Соціальна роль та соціальний статус.

Рекомендована література:

1. Кон М. Л. Соціальна структура й особистість: власне, соціологічний підхід до соціальної психології // Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л. Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. за науковою ред. В. Є. Хмелька [Київський міжнародний інститут соціології]. - К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2007. - С. 235-240.
2. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.

ТЕМА 3. Соціалізація особистості.

Питання для обговорення

1. Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство.
2. Фактори соціалізації: макрофактори (країна, суспільство, етнос тощо); мезофактори (регіон, ЗМІ, субкультура тощо); мікрофактори (сім'я, школа, однолітки, сусіди тощо).
3. Основні моделі соціалізації: когнітивна модель (Ж. Піаже), "Я-теорія" Дж. Міда, еволюційна модель соціалізації Е. Еріксона.
4. Етапи соціалізації особистості: дитинство, юність, молодість, зрілий вік, старість.
5. Соціалізація дорослих. Вплив природного середовища на соціалізацію особистості.

Рекомендована література:

1. Вдовиченко М. Постмодерністська концептуалізація процесу соціалізації в наукових працях Ф. Джеймсона / М. Вдовиченко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. – К. : Логос, 2012. – Вип.15. – С. 98–107.
2. Галус О. М. Соціалізація особистості: сутність, концептуальні підходи у наукових теоріях, напрямках, школах. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2010. - № 2. - С. 69-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znphist_2010_2_19
3. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2004.
4. Зозуляк-Случик Р. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Р. В. Зозуляк-Случик. – Івано-Франківськ : НАІР, 2015. – 218 с.
5. Іванченко А. В. Соціалізація і соціальне виховання: Навч. посіб. — Житомир: Полісся, 2006.
6. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.

7. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.
8. Русскін, В. В. Соціологія особистості. Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Миколаївський держ. ун-т ім. В.О.Сухомлинського. – Миколаїв, 2006.
9. Юхименко, Н. Феномен булінгу в контексті соціалізації особистості. Соціологічні студії, 2 (17) 2020, 24–29.

ТЕМА 4. Соціальна адаптація особистості.

Питання для обговорення

1. Проаналізувати особливості/стратегії та механізми адаптації українців, що шукають захист від війни в країнах ЄС (або в інших регіонах України).
Розкрити, які фактори впливають на успішність/ неуспішність адаптації.
2. Основні способи соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація.
3. Основні підходи до дослідження адаптації: функціоналістський, інтеракціоністський, еволюційний.
4. Види соціальної адаптації особистості: економічна, трудова, освітньо-педагогічна, екологічна, політична.

Рекомендована література:

1. Вдовиченко М. Постмодерністська концептуалізація процесу соціалізації в наукових працях Ф. Джеймсона / М. Вдовиченко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. – К. : Логос, 2012. – Вип.15. – С. 98–107.
2. Галус О. М. Соціалізація особистості: сутність, концептуальні підходи у наукових теоріях, напрямках, школах. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2010. - № 2. - С. 69-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_19
3. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.
4. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.
5. Новаченко Т. В. Суспільне уявне як сучасний механізм солідаризації української нації.// <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/2-81-2022/suspilne-uiavne-iak-suchasnyj-mekhanizm-solidaryzatsii-ukrainskoi-natsii/>
6. Соціальний ареал життя особистості / М. Шульга (ред.); НАН України, Ін-т соціології. — К., 2005.

ТЕМА 5. Бюджет часу та програма життєдіяльності особистості.

Питання для обговорення

1. Бюджет часу та його види.
2. Значення бюджету часу у житті особистості.
3. Поняття робочого, позаробочого та вільного часу.
4. Вільний час як умова розвитку особистості. Культура вільного часу; види діяльності у вільний час та ставлення до них.
5. Методи дослідження бюджету часу.

Рекомендована література:

1. Андрущенко В., Губерський В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. — К., 2002.

2. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2004.
3. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.
4. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.
5. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с.

ТЕМА 6. Ідентифікація особистості.

Питання для обговорення

1. Ідентифікація особистості як визначення людини у соціальному просторі.
2. Ідентичність як відчуття збігу зовнішнього та внутрішнього “Я”. Види ідентичностей: гендерна, сімейна, економічна, громадянська, мовна, конфесійна та ін.
3. Соціально-структурний аспект ідентифікації.
4. Ідентифікаційні практики як віднесення себе до певних позицій у соціальному просторі. Соціально-статусна ідентичність.

Рекомендована література:

1. Гелен Плакроуз, Джеймс Ліндсей. Цинічні теорії про гендер, расу та ідентичність. І чому вони згубні для нас усіх. – Наш формат, 2022.
2. Котигоренко В. О. Національно-громадянські цінності: регіональний вимір у загальноукраїнському контексті.// <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/4-79-2021/natsionalno-hromadianski-tsinnosti-rehionalnyj-vymir-u-zahalnoukrainskomu-konteksti/>
3. Мурадян, О., Яшкіна, Д. (2021). Дослідження життя соло в країнах Північної та Південної Європи. Соціологічні студії, 1(18), 49–57. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2021-01-49-57>
4. Касянчук М. Г., Трофименко О. В., Шеремет С. П.
5. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.
6. Перевесники Незалежності. Силуети покоління у часі та подіях. Макеєв. С. (ред.), Коваліско, Н. (ред.) Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 299 с.
7. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.
8. Трансгендерні люди в Україні – “спільнота, що складається зі спільнот” (результати експертного опитування) // <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/1-80-2022/transhenderni-liudy-v-ukraini-spilnota-shcho-skladaietsia-zi-spilnot-rezultaty-ekspertnoho-opytuvannia/>
9. Семенець-Орлова І. А. Сучасні концептуальні підходи до визначення поняття “етноцентризм” у двовимірному полі міжетнічного роз’єднання та інтеграції.// <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/2-81-2022/suchasni-kontseptualni-pidkhody-do-vyznachennia-roniattia-etnotsentryzm-u-dvovymirnomu-poli-mizhetnichnoho-roz-iednannia-ta-intehratsii/>
10. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с.

ТЕМА 7. Життєві стратегії особистості.

Питання для обговорення

1. Фактори формування життєвої стратегії особистості. Проаналізуйте, на вибір, один тип стратегії: успішної зовнішньої адаптації, ефективної внутрішньої адаптації, виживання.

2. Життєві стратегії й соціальні практики в інституційному просторі суспільства в умовах трансформації.
3. взаємозв'язок життєвих шансів та активнісного компонента життєвих стратегій
4. співвідношення поняття «життєва стратегія» із такими поняттями, як «успіх», «символічний капітал»

Рекомендована література:

1. Вдовиченко М. Постмодерністська концептуалізація процесу соціалізації в наукових працях Ф. Джеймсона / М. Вдовиченко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. пр. – К. : Логос, 2012. – Вип.15. – С. 98–107.
2. Галус О. М. Соціалізація особистості: сутність, концептуальні підходи у наукових теоріях, напрямках, школах. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2010. - № 2. - С. 69-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_19
3. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. — К.: Ін-т соціології НАН України, 2004.
4. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.
5. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.
6. Мурадян О. С. Життєві стратегії особистості в умовах соціальних змін: соціологічний аналіз / О. С. Мурадян // Соціологічні студії. – Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. - № 1 (2). - С. 49-54.
7. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. – Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. – 620 с

ТЕМА 8. Особистість в умовах актуалізації глобальних викликів.

Питання для обговорення

1. Трансформація поведінкових моделей особистості в умовах COVID19.
2. Вплив локдауну на повсякденність особистості: омніканальність соціальних взаємодій.
3. Глобальні ризики: сприйняття та адаптаційні моделі.
4. Особистість в умовах військового конфлікту.
5. Глобальні міграції, маргінальність і проблеми ідентифікації мігрантів.

Рекомендована література:

1. Іваненко О. Покоління Y: чи легко бути молодим. СОЦІАЛЬНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА Збірник наукових праць Випуск 11 (22), Інститут соціології НАН України, 2019.
2. Каралаш Н.Г. Соціологія особистості. Навч. посіб. - Н. Г. Каралаш ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці : Рута, 2006.
3. Регулювання соціальних проблем в сучасному світі: теоретичні підходи та практики: колективна монографія, присвячена 20-річчю кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка»/Л.Є. Клос, Л.Д. Климанська, В.Є. Савка та ін./ за ред. Пічі В.М., Клос Л.Є, Климанської Л.Д. та Савки В.Є. – Львів: «Новий Світ- 2000», 2021.- 197с.
4. Мейжис І. А. Соціологія особистості : навч. посібник для студентів факультетів соціології університетів / І. А. Мейжис. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 204 с.
5. Самарська Л., Сас Н. М. Глибинні основи щастя. Зasadничі основи різних типів розуміння щастя.// <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-1-76/hlybynni-osnovy-shchastia-zasadnychi-osnovy-riznykh-typiv-rozuminnia-shchastia/>

6. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму/ [О.Г.Злобіна, М.О.Шульга, Л.Д.Бевзенко та ін.] ; за наук.ред. О.Г.Злобіної. — Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. — 276 с.
7. Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики / С. Макеєв, С. Оксамитна, А. Домаранська, О. Іванов, Т. Костюченко, Л. Малиш, Т. Марценюк, С. Стукало ; за ред. С. Макеєва і С. Оксамитної. — К. : НаУКМА, 2017. — 180 с.
8. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. Випуск 8 (22) / Головні редактори д.екон.н. В.М.Ворона, д.соціол.н. М.О.Шульга. — Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. — 620 с.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ з дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

Частина 1. «Соціологія особистості»:

1. Підготовка до семінарів з кожної з тем робочої програми.

1. Студенти самостійно готують повідомлення, виступи, презентації за темами лекцій 1-8, з якими виступають на семінарах. Відбувається обговорення, дискусії, дебати з кола питань, які актуальні для суспільства та в межах відповідної теми лекції. Зміст обов'язково повинен мати наукову основу, а також:

- чітко визначену тему повідомлення, виступи, презентації;
- сформульовані особисті коментарі-висновки, спираючись на науковий теоретичний матеріал лекції/ рекомендованих джерел;
- посилання на джерела.

2. Підготувати доповідь, яка стосується будь-якого з основних механізмів соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація. (Можливі групова та індивідуальна форми виконання). Доповідь повинна бути аналітичною. Бажано, щоб було проведено просторово-часовий аналіз певного механізму адаптації, проаналізовано його специфічність та особливості.

3. Проаналізувати теорію поколінь Хоува-Штрауса: фактори формування поколінь. Особливості формування поколінь в Україні (30 роки ХХ ст. - теперішній час).

4. Згідно з теорією К. Хорні, для дитинства характерні дві основні потреби, а саме: 1) потреба у задоволеннях (в першу чергу, біологічних, фізіологічних); 2) потреба у безпеці (мати відчуття того, що тебе люблять, що ти бажаний, захищений від загроз). Якщо ж ці потреби не задовольняються з боку батьків, у дитини до них розвиваються установки базальної ворожості - відчуття злості до тих, хто цим нехтує і виявляється у вигляді базальної тривоги - всепроникаючого відчуття самотності й ізоляції у ворожому для неї світі. Чи згодні Ви з концепцією К.Хорні? Аргументуйте свою точку зору.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНА НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

з дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

ЧАСТИНА 1. «Соціологія особистості»

Варіант 1

1. Основні моделі соціалізації особистості.
2. Соціально-статусна ідентичність особистості.

Варіант 2

1. Особливості формування добового бюджету часу особистості в інформаційному суспільстві.
2. Гендерна ідентичність особистості: фактори формування.

Варіант 3

1. Криза та зміна ідентичності особистості в суспільстві, що трансформується
2. Життєві стратегії особистості в інформаційному суспільстві.

Варіант 4

1. Зміни громадянської ідентифікації населення України з часів проголошення незалежності: тенденції та фактори впливу.
2. Життєві стратегії особистості в тоталітарних суспільствах.

Варіант 5

1. Стиль та спосіб життя особистості: ключові фактори формування.
2. Соціалізація в умовах кризового суспільства.

5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ з дисципліни «Соціологія особистості та девіантної поведінки»

ЧАСТИНА 1. «Соціологія особистості»

1. Соціологія особистості як спеціальна соціологічна теорія: особливості.
2. Об'єкт та предмет соціології особистості.
3. Соціальна активність особистості. Основні критерії соціальної активності
4. Поняття структури особистості.
5. Особистість і фундаментальні цінності суспільства.
6. Поняття соціальної ролі . Рольовий набір . Теорія ролей .
7. Соціологічне визначення особистості. Основні критерії особистості.
8. Механізм впливу соціального середовища на особистість.
9. Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство.
10. Фактори соціалізації.
11. Етапи соціалізації особистості.
12. Поняття соціальної адаптації.
13. Основні моделі соціальної адаптації.
14. Бюджет часу та його види.
15. Методи дослідження бюджету часу.
16. Ідентифікація особистості як визначення людини у соціальному просторі.
17. Поняття стилю та способу життя.
18. Поняття соціального статусу . Види статусів і їх ієрархія.
19. Історична обумовленість процесу соціалізації .
20. Особистість в екстремальній ситуації . Дезінтеграція особистості .
21. Етапи та інститути соціалізації . види соціалізації.
22. Поняття життєвої стратегії. Життєві стратегії особистості у суспільстві, що трансформується.
23. Суперечливість і різноманітність соціальних типів особистості в перехідному суспільстві .
24. Особистість крізь призму теорії поколінь.
25. Соціальна ідентичність: види та функції.
26. Адаптаційні моделі в умовах актуалізації глобальних ризиків.